

Sinonimičnost i uporaba glagola na -avati i -ivati

Kuna, Branko; Mikić Čolić, Ana

Source / Izvornik: **Nova Croatica : časopis za hrvatsku književnost i kulturu, 2009, 3, 33 - 50**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:176939>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

NOVA CROATICA
Časopis za hrvatsku književnost i kulturu

Nakladnici
FF-press Filozofskog fakulteta u Zagrebu
i Hrvatsko filološko društvo

Uređuju
Vinko Brešić (glavni urednik – Zagreb)
Cvjetko Milanja (zamjenik glavnog urednika – Zagreb)
Krešimir Bagić (Zagreb)
Vladimir Biti (Beč)
Stipe Botica (Zagreb)
Stjepan Damjanović (Zagreb)
Dunja Fališevac (Zagreb)
Krystyna Pieniążek (Poznanj)
Ivo Pranjković (Zagreb)

Odgovorni urednik
Mira Menac Mihalić (Zagreb)

Tajnica uredništva
Marina Protrka Štimec

Administratorica
Nevenka Vručina

Korektori
Suzana Coha i Domagoj Brozović

Prevoditeljica
Ana Batinić

Zagreb, 2009.

Osnivač Croaticice
Institut za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Institut za književnost
i teatrologiju JAZU (HAZU). Prvi urednici: Ivo Frangeš (glavni i odgovorni urednik),
Davor Kapetanić, Stanko Lasić, Miroslav Šicel, Dragutin Tadijanović. Prvi tajnik
uredništva: Mladen Kuzmanović

Osnivač Nove Croaticice
Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatsko filološko
društvo, 10 000 Zagreb, Ivana Lučića 3. Tel. +385 1 6120 084. E-mail: ncroatica@ffzg.hr

NOVA CROATICA

Časopis za hrvatsku književnost i kulturu

Godište III. • Broj 3

ZAGREB, 2009.

KAZALO

Mirko Tomasović Ana Vidović Književni profil	1–31
Branko Kuna i Ana Mikić <i>Sinonim(ič)nost i uporaba glagola na -avati/-ivati</i>	33–50
Gordana Tkalec <i>U hipermarketu hiperteksta</i> Književni tekst na internetu	51–60
Marina Metelko <i>Hrvatski krajevi u putopisima</i> <i>Georgesa Sandysa (1615) i Williama Lithgowa (1632)</i>	61–101
Suzana Coha <i>Kako se proizvodila hrvatska književnost</i> (Marina Protrka: <i>Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća.</i> FF-press. Zagreb, 2008. Str. 317)	103–106
Marina Protrka <i>Homoeopartnerska knjiga</i> (Boris Beck/Igor Rajki: <i>Ne bih o tome.</i> HDP, Naklada Jesenski i Turk. Zagreb, 2008. Str. 251)	107–110

Inicijal na naslovnoj strani iz djela *Croatia rediviva* Pavla Rittera Vitezovića

Likovna i grafička oprema Marina Ćorić

Tisak i uvez: AKD d. o. o., Zagreb

Distribucija: FF-press Zagreb

Stjepan Damjanović <i>Zagledan u iskon hrvatske riječi</i> Uz 80. rođendan Eduarda Hercigonje	111–116
Cvjetko Milanja <i>Strast usustavljenja i pjev o rahlosti</i> Uz 70. rođendan Ante Stamaća	117–120
Dušan Marinković <i>Čovjek žudnje i odvažnosti</i> U povodu smrti Franje Grčevića (1923–2009)	121–129
Upute suradnicima	131–134

SINONIM(IČ)NOST I UPORABA GLAGOLA NA -AVATI/-IVATI

Branko Kuna i Ana Mikić
(Filozofski fakultet – Osijek)

U radu je riječ o uporabi te čestotnosti glagola tvorenih sufiksima *-avati* i *-ivati*, a koji nastaju postupcima imperfektivizacije i iterativizacije. Iako norma donosi pravila o raspodjeli tih dvaju sufiksa, u jeziku javne komunikacije primijećen je znatan broj dvojnih oblika tih glagola u primjerima gdje ih prije jednog stoljeća nije bilo. Kako bi se utvrdila njihova čestotnost, istražena je pojavnost tih oblika u jeziku javnih glasila u dvama razdobljima, prije 1990. godine i nakon nje, dok se o njihovoj uporabi u privatnoj komunikaciji govori na temelju provedene ankete.

Ključne riječi: sufiksna tvorba, sufiksi *-avati* i *-ivati*, imperfektivizacija, iterativizacija, funkcionalni stilovi

1. UVOD

1.1. Sinonim(ič)nost u tvorbi i standardni jezik

Početak devedesetih godina prošloga stoljeća u značajnoj je mjeri promijenjen sociokulturni okvir hrvatskoga jezika, a obilježila su ga burna zbivanja: demokratske promjene, državno osamostaljenje, izbijanje Domovinskoga rata. Nakon toga uslijedile su korjenite društvene, gospodarske, znanstveno-tehnološke promjene, nove ideologije, umjetnički i medijski

pokreti te novi obrasci ponašanja i življenja. Nacionalni se zanos odrazio i na zanimanje za jezik koje je naglo poraslo u znanstvenim krugovima, ali i široj javnosti. Spomenute mijene i gibanja utjecale su i na jezične promjene, ponajprije obilatim priljevom oživljenica i riječi iz pasivnog leksika, stvaranjem neologizama, ali i promjenom zastupljenosti i plodnosti određenih tvorbenih jedinica, a sve to događalo se ponekad stručno opravdano, uspješno i prikladno, ali ponekad ishitreno, dogmatski bez mjere i jezikoslovnog znanja.¹ Uzrok jednom dijelu tih novosti krio se i u poništavanju “konfiskacije pamćenja” hrvatskog jezičnog blaga, a koje je provodila jezična politika u doba bivše jugoslavenske države u svrhu stvaranja “neetničkog jedinstva” i jedinstvenog jezika.

U suvremenoj jezičnoj uporabi nije neobična pojava izvedenica s dvjema ili više konkurentnih tvorbenih jedinica dodanih istoj osnovnoj riječi. U nekim je slučajevima ta istodobnost rezultat dugotrajne uporabe: *svagdanji* i *svagdašnji*, *kršoviti* i *krševiti*, *krumpirača* i *krumpiruša*; uzrok može biti i nerazlikovanje leksičkoga i gramatičkog značenja koje izražavaju sufiksi, poput *-an/-ni*: *tjelesan* – ‘puten’, *ručan* – ‘manualan’ kao opisni pridjevi te *tjelesni* – ‘koji se odnosi na tijelo’, *ručni* – ‘koji se odnosi na ruku’ kao odnosni pridjevi.² Konkurentnost dviju tvorbenih jedinica može biti i novijega postanka, izdvajamo širenje sufiksa *-ni* u odnosnih pridjeva na mjestu gdje su bili sufiksi *-čkil/-ski*: *retorični*, *zamjenični*, *imenični*, *glagolni*, *pridjevni*, *akustični*, *pleonastični*, *elektronični*. Međutim, nerijetko se pojavljuju i naizmjenice oblici sa sinonimnim formantima unatoč normativnim preporukama, primjerice u korist prefiksa *ne-* umjesto *bez-* te se i dalje mogu čuti ili pročitati dvojni likovi: *neopasan* i *bezopasan*; *nesvijest* i *besvijest*, *nepotreban* i *bespotreban*. Postoje i slučajevi kada unatoč preporukama o istovrijednosti dviju jedinica, jedna u javnom jeziku sve više preteže, primjerice sufiksa *-telj* u korist *-lac*: češće *slušatelj*, *gledatelj*, a rjeđe *slušalac*, *gledalac* i sl. Nasuprot tomu u tvorbi etnika preporučuje se davanje prednosti sufiksu *-čanin* u odnosu na značenjima opterećen *-ac* jer je sustavniji i isključivo u tvorbi te značenjske skupine,³ ali oblici na *-ac* sve su zastupljeniji: *Čepinac*, *Bjelovarac*,

a *Vukovarac* isključivo, dok su nekada prošireni bili etnici *Čepinčanin*, *Bjelovarčanin*, *Vukovarčanin*.⁴

Spomenutim tvorbenim pojavnostima koje često izazivaju nedoumice valja dodati i odnos sufiksa *-avati* i *-ivati* u procesima promjene vida i načina vršenja glagolske radnje, odnosno imperfektivizacije i iterativizacije. Bez obzira na utvrđena pravila o raspodjeli tih dvaju sufiksa, u tisku se često mogu pročitati glagoli s dvojnim oblikom infinitiva i s pripadajućim oblicima finitnih glagola, najčešće prezenta:

- (1) “Danas mu se značenje protegnulo na nalog, ali i na dokument koji *posvjedočuje* određene punomoći donositelja.” (V, 16. 1. 09)
- (2) “On vrlo sustavno, pregledno, opušteno i nadasve uvjerljivo prati i *predočava* suvremenu nam književnost...” (V, 16. 1. 09)
- (3) “Dojmljiv je to spoj poezije i slikarstva, koji se prožimaju i odlično međusobno *nadopunjuju*.” (GS, 8. 5. 09)
- (4) “Gradska Uprava dobila je dopis kojim nas iz Ministarstva obrane *izvješćuju* kako nam u vlasništvo vraćaju zgradu Časničkog doma.” (GS, 8. 5. 09)

S jedne strane jezik je javnih glasila takav da podliježe unutarjezičnim i izvanjezičnim utjecajima, a s druge u njihovoj je naravi da i sami utječu na svijest govornika o tome što je u jeziku obilježeno, neprimjereno, pa i nepoželjno. Par *izvješćivati* – *izvještavati* ima istu tvorbenu osnovu, stoga se može nazvati tvorbenim sinonimnim parom, kako je to u njemačkom jezikoslovlju, ili istokorijenskim sinonimom kako je u ruskoj tradiciji (Petrović 2005: 141). No, s obzirom na naglu pojavu oblika *izvješćivati* u javnom jeziku u 90-im godinama prošloga stoljeća, on nije imao istu vrijednost kao *izvještavati* zbog spleta asocijativnih (konotativnih) značenja, stoga bi spomenuti tematski par u tom vremenu trebalo prije zvati sinonimičnim. Pretpostavka je kako se istodobnim pojavljivanje dvojnih oblika u dužem vremenskom razdoblju konotativno značenje gubi, a da će jedan član para nestati zbog djelovanja zakona jezične ekonomije.

težnju ne treba sprečavati jer ona tvori integriraniji sustav, imajući na umu da je *-(a)c* osnovni sufiks kad osnova znači teritorijalno-administrativnu jedinicu.”

⁴ Suvremena pojava širenja etnika na *-ac* počinje nakon progona stanovnika Vukovara 1991. Sufiks *-ac* u ulozu je razjednačivanja: *Vukovarci* su prognani, *Vukovarčani* su ostali. Primjerice, u Hrvatskom jezičnom korpusu na stranicama Vjesnika nalaze se 54 pojavnice *Vukovarac*, a samo jedna *Vukovarčanin*. Prihvaćenost takve podjele zorno oslikava primjer s internetskog foruma: “Dragi moji vukovarci Hrvati i vukovarčani Srbi i svi drugi” (www.vukovarac.net/smf/index.php?topic=1605.msg21985)

¹ O spomenutom, ali i drugim pojavama iz tog vremena: inflaciji pravopisa, razlikovnika, jezičnih savjetnika zbiran pregled pruža zbornik *Hrvatski jezik u XX. stoljeću* (ur. M. Samardžija i I. Pranjković) iz 2006.

² V. Tafra (2003: 197).

³ S. Babić (1991: 229) tvrdi kako je svojstvena “prodornost sufiksa *-čanin* po kojoj on dolazi na mjesto sufiksa *-(a)c* iz težnje da se etnici ekonima tvore sufiksima koji završavaju na *-anin*. Tu

Kako bi se utvrdio uzrok konkurentnosti u uporabi sufiksa *-avati* i *-ivati*, kao i vremensko razdoblje u kojemu su promjene nastupile, istražena je čestotnost jednih i drugih glagolskih oblika u glasilima pogodnima za praćenje promjena u jeziku u kraćem razdoblju te u nekoliko jezičnih priručnika, dok će se o ukorijenjenosti njihovih oblika u razgovornome jeziku govoriti na temelju rezultata ankete provedene u svrhu ovog istraživanja.

1.2. Vid i iterativnost

Glagoli tvoreni veoma plodnim sufiksima *-avati/-ivati* nastaju pri postupcima imperfektivizacije i iterativizacije. Iterativnost ili učestalost vršenja glagolske radnje leksičko-semantička je kategorija koja se izjednačuje ili uglavnom dovodi u vezu s glagolskim vidom kao jednom od gramatičkih kategorija nužnih za deskripciju glagola, no pri tome valja naglasiti kako je vid kategorija koja nije sadržana u nastavku, već u glagolskoj osnovi. Za Comriea (1995: 2-6) vid je usmjeren na unutarnje vremenske sastavnice, nesvršeni glagoli ih eksplicitno izražavaju za razliku od svršenih glagola u kojima su vremenske sastavnice nerazlučive jer situacija koju predstavljaju čini jedinstvenu cjelinu.⁵ Zato razlikuje glagolsko vrijeme kao deiktičnu kategoriju, u koju se smješta radnja u vremenu i obično se referira na sadašnji trenutak, ali i na druge situacije. Vid ne odražava odnos vremena situacije s bilo kojom drugom vremenskom točkom, već isključivo unutarnju vremensku sastavnicu situacije; pojednostavnjeno vid predstavlja unutarnje situacijsko vrijeme, a glagolsko vrijeme vanjsko situacijsko vrijeme. Slično tomu Riđanović (1998) tvrdi kako sve što izvire iz vremenskog okvira glagola u odnosu na vječnu os vremena, a po karakteru je gramatičko, spada u kategoriju vida. Prema tome riječ je o kategoriji koja izriče razlike u vremenskoj strukturi kojega događaja (Trask 2005: 384).

Vid ili aspekt od iznimnog je značenja za sve slavenske jezike te se uzima kao njihova *differentia specifica*, a razlike između jezika slavenske porodice osobito su naglašene kada je u pitanju ponavljanje radnje.⁶ U prika-

⁵ Iz vremenskog okvira u svršenih glagola ne može se izdvojiti dio koji je pokazatelj početka i svršetka radnje ili neke odrednice između (*počeo sam naučiti; *nastavio sam naučiti; *završio sam naučiti).

⁶ Vidi: Ivić 1983; Hrakovskij 1989; Comrie 1995.

zu hrvatske gramatičke tradicije Mønnesland (2007: 146) zaključuje kako se u njoj glagolski vid tumači isključivo kao morfološka kategorija, a vidski parnjaci kao oblici istoga leksema poput različitih padežnih oblika iste imenice, stoga je nelogično da se izvođenje glagola od svojih vidskih parnjaka obvezno obrađuje u poglavljima o tvorbi riječi budući da je rezultat izvođenja u pravilu nova riječ.⁷ Autor je skrenuo pozornost i na činjenicu kako je glagolski vid u tijesnoj vezi s govornom situacijom (ovisi o tome kako govornik izabire način prikaza radnje u određenom okviru ili kontekstu) i sintaksom te da treba razlikovati tri vrste vida: morfološki vid, leksički vid (inherentno značenje glagola) i vid radnje ili situacije. S obzirom na gomi-lanje nazivlja valja reći da bi leksički vid odgovarao pojmu načina vršenja glagolske radnje ili kako se njemački naziva *Aktionsart* (Babić 1991b: 671).

Iterativnost podrazumijeva ponavljanje istovrsne radnje (ili zbivanja) u neodređenim vremenskim odsječcima, prema broju i prema trajanju, ali u svakom slučaju riječ je o višekratnom neograničenom ponavljanju. Ponekad se imperfektivizirane glagole poistovjećuje s iterativnim (učestalim), to se događa ako se glagol promatra izdvojeno. Tako u glagolu *dogovarati* značenje ponavljanja radnje nije morfološki označeno, no tek u kontekstu to značenje može biti točno određeno (Babić 1991a: 489). Postoje raznovrsni načini izražavanja iterativnosti, najprozirniji su tvorbeni postupci u kojima prevladava sufiksacija glagola svršenog ili nesvršenog vida s alternacijom završnog suglasnika osnove: baciti – *bacati*, ručati – *ručavati*,⁸ prekoriti – *prekoravati*, spasiti – *spašavati*; izvući – *izvlačiti*, nočiti – *nočivati*; iskakati – *iskakivati*, previti – *previjati*, predvidjeti – *predvidati*, ludjeti – *ludovati*. Slijedi unutrašnja tvorba: roditi – *rađati*, zabosti – *zabadati*, a jedan je od postupaka i suplecija: doći – *dolaziti*, zaći – *zalaziti* i sl.

⁷ Osim u pojedinim slučajevima drugotne (sekundarne ili pleonastičke) sufiksacije kada osnovna riječ i tvorenica zadržavaju isto značenje: *tren – trenutak; bus – busen*. Babić (1991a: 41) navodi i primjere drugotne sufiksacije kao što su *nesvijest – nesvjestica i mlak – mlačan*. No, metodom zamjene dviju riječi vidi se kako se ne može govoriti o pravim sinonimnim izrazima te da dodavanjem sufiksa tvorenica dobiva novo značenje:

- (1) a. Jučer je na nastavi pao u *nesvijest*.
b. *Jučer je na nastavi pao u *nesvjesticu*.
- (2) a. U svom je nastupu jučer bio *mlak*.
b. *U svom je nastupu jučer bio *mlačan*.

⁸ Jonke (1964: 162) smatra kako je nepotrebno od glagola *ručati*, koji je dvovidan, izvoditi imperfektivan *ručavati* (iako bi točnije bilo iterativan). Nasuprot Jonkeovu stajalištu Babić (1991a: 490) podupire iterativizaciju jer se tim postupkom povećava raznolikost.

Promjenom morfološkog lika ne iscrpljuju se svi načini izražavanja učestalosti glagolske radnje, niti se tim promjenama zahvaća cijeli glagolski sustav. Međutim, pri drugim načinima iterativnosti od značenja je odnos triju vremenskih elemenata: vremena govorenja, vremenu izvršenja radnje i vida radnje. Od sintaktičkih sredstava valja spomenuti nekoliko vrsta:

a) Kvantifikacijski i modalni izrazi, odnosno priložne oznake kao najavljuvači ponavljanja u jednostavnim rečenicama *svaki put (dan, tjedan), obično, uobičajeno, ponekad, rjeđe, najčešće, u pravilu, uglavnom, s vremena na vrijeme...* Ti izrazi ističu ponavljanje radnje i kada u rečenici nisu upotrijebljeni učestali glagoli, već trajni (durativni) i perfektivni glagoli u prezentu⁹ čime se postiže dinamičnost u kazivanju kao u sljedećem:

- (5) *Studenti najčešće nose* samo bilježnicu na predavanje.
- (6) Na rekreaciju *često dođe* ljut, a *ode* bezbrižan.

Na izricanje ponavljanja radnje, očigledno je, ne utječe vid radnje jer se ono postiže neiterativnim glagolima svršenog i nesvršenog vida, stoga s pravom tvrdi Mønnesland (2007: 149) kako je vid radnje “djelomično subjektivan govornikov prikaz”, a svaku je radnju moguće prikazati kao iterativnu.

b) I prošlim se vremenom može označiti iterativnost, ali u tom slučaju nužno je da bude iskazano u (habitualnom) kondicionalu uglavnom svršenoga glagola¹⁰ te da postoji sredstvo koje će naglasiti kako vrijeme radnje mora biti potrošeno, odnosno da je isteklo:

- (7) Svaku večer nakon gledanja filma zaspao bi za pola sata
- c) u zavisnosloženim rečenicama uporabom vremenskih rečenica:
- (8) *Kada napravim sve na vrijeme*, blistam od sreće.
- (9) *Čim prođe 14 sati*, teže se prati predavanje.

Valja primijetiti da značenju učestalosti pridonosi kategorija vremena, odnosno prezentski lik obaju glagola. Uvjet ponavljanja radnje u glavnoj rečenici jest izvršenje radnje glagola u zavisnoj surečenici.

⁹ Kalsbeek / Lučić (2008: 8) tvrde kako je perfektivni prezent pogodan oblik za iterativizaciju u svim slavenskim jezicima osim u makedonskom jeziku.

¹⁰ Pojava habitualnih kondicionalnih rečenica s nesvršenim glagolom znatno je mlađa pojava, svojstvena je za novija jezična stanja, a znatno je i neodređenija (Kalsbeek / Lučić 2008).

c) U gnomskim i generičkim izrazima referira se na neograničeno višekratno ponavljanje:

- (10) Tko rano rani, dvije sreće grabi.
- (11) Mjesec se okrene oko Zemlje za 28 dana.

2. TVORBA GLAGOLA SUFIKSIMA -AVATI I -IVATI I UPORABA

2.1. Opisi tvorbe u hrvatskome jezikoslovlju

U sljedećem pregledu opisa tvorbe i uporabe sinonimnih glagolskih oblika u povijesti hrvatskoga jezikoslovlja u posljednjih 150 godina svrha nam je ispitati nekoliko činjenica: mogu li se u prijašnjim stanjima uočiti težnje u raspodjeli sufikasa -avati i -ivati; je li trenutačna sinonimnost novija pojava te kada se počinju pojavljivati normativne preporuke s tim u vezi.

U Veberovu jeziku (1856) prevladavaju oblici na -ivati s obveznom alternacijom -uj u finitnim oblicima i njihovim izvedenicama: *izrazuju, pripisujući, razmažujemo, naznačujući, označuje, nadmašuje*. U Parčićevu rječniku (1901) oblici na -ivati također su dominantni: *izrazivati, izraživati, naglasivati, nakričivati, oglašivati, označivati, razjašnjivati, razkučivati*, iako ne izostaju i dvojni: *preseljavati – preseljivati*, pa čak i u primjerima gdje sufiksa -ivati više nema u suvremenom stanju: *razkopivati*¹¹ – *razkopavati*. I jezični savjetnici s početka dvadesetoga stoljeća svjedoče sličnu proširenost porabe glagolskih oblika na -ivati. Tako Andrić (1911) u svom “Braniču” dosljedno navodi samo takve:

- (12) “Prvo: “slovom” ne *označujemo* mi danas više “riječ” kao u starom slavenskom jeziku, nego *pismo*.” (15)
- (13) “Naš berlinski dopisnik, *izvješćujući* nas o prvom prikazivanju Andrejevljeva “Djačkog života”, piše:...” (42)
- (14) “Prevodilac “Lille Wenede” imao je dakle potpuno pravo *naglašujući* riječi:...” (45)

Sukladno tomu i među Rožičevim (1913) su se savjetima našli samo glagoli *naglašivati* (50), *oglašivati* (62) i *preporučivati* (87).

¹¹ U RLZ (1035) postoji samo natuknica *raskopavati*.

Maretić (1963: 409) ne pravi nikakav odmak te izriječno tvrdi: “Takvi od drugih glagola izvedeni glagoli imaju u infinitivu ponajviše *-ivati*”, a kao primjere među ostalima navodi i sljedeće glagole: *ukrašivati, ispunjivati, djeverivati*. Brabec, Hraste i Živković (1954¹: 140), iako ne sročnim pravilom, ali primjerima se naslanjaju na Maretićevo stajalište: *razblaživati – razblažujem, približivati – približujem, nagovješćivati – nagovješćujem, oglašivati – oglašujem, pogledivati – pogledujem*. Raspravljajući o glagolskom vidu, Jonke (1965: 69), iako se teorijski ne osvrće na odnos spornih sufikasa, i sam češće upotrebljava oblike na *-ivati*:

(15) “..., a neki uz perfektizaciju *označuju* i pravac vršenja glagolske radnje.”

Slično je i u nekoliko nasumce izabranih članaka iz prvih desetljeća časopisa *Jezik*:

(16) “Kulturni utjecaji, koje smo proživjeli i još uvijek *proživljujemo*, donijeli su i još donose riječi iz ruskog, češkog i francuskog jezika...” (VII/1: 4)

(17) “Svaki korak kojim se *udaljujemo* od folklorne epohe stvaranja književnog jezika...” (XIII/1: 5)

Zaključno za promatrano razdoblje vrijedi sljedeće: do pred kraj prošloga stoljeća u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi nije bilo posebnih osvrti na raspodjelu sufiksa *-avati* i *-ivati*, ne spominje se naglasak osnovnoga glagola kao kriterij po kojem se upravlja u izboru između dvojnih likova, a sufiks *-avati* rijetko je zastupljen u uporabi.

Kada je riječ o suvremenim opisima sufiksne tvorbe glagola motiviranih drugim glagolima, postoje dvije mogućnosti: novi glagol može biti različitog ili istog vida u odnosu na osnovni glagol. U prvom slučaju uglavnom nastaje vidski parnjak, od kojih je osnovni glagol svršen, a motivirani je nesvršen pa se govori o imperfektivizaciji, dok su u drugom slučaju osnovni glagol i tvorenica istoga vida te postupkom koji se naziva iterativizacija nastaju novi nesvršeni glagoli od nesvršenih glagola. Za oba su spomenuta načina najplodniji upravo sufiksi *-avati* i *-ivati* sa svojim alternantama *-javati* i *-jivati*, dok je većina drugih tvorbenih tipova neplodna (Barić 2005: 372).

U imperfektivizaciji je raspodjela sufiksa *-avati, -ivati* s jedne strane i *-javati, -jivati* s druge uvjetovana završnim suglasnikom osnove i glagolskom vrstom kojoj osnovni glagol pripada, a raspodjela sufiksa *-(j)avati* i *-(j)ivati* uglavnom naglaskom osnovnoga glagola. Dok egzaktnost kriterija za raspodjelu sufiksa *-javati* i *-jivati* te jotacijskih pravila, po kojima se smjenjuju

završni glasovi osnove i glas *j* u tim sufiksima, ne ostavljaju prostora dvostrukostima, pravilo o raspodjeli sufiksa *-avati* i *-ivati* prema naglasku osnovnoga glagola ozbiljno dovode u pitanje brojni primjeri dvojnih oblika koji preplavljaju prostor jezika javne komunikacije. Prema tom pravilu u tvorbi imperfektivnih glagola IV. i V. vrste¹² sufiks *-(j)ava* dobivaju osnove s kratkim naglaskom osnovnoga perfektivnoga glagola, a osnove s dugim naglaskom dobivaju sufiks *-(j)iva*:

Infinitivni i prezentski likovi imperfektivnih glagola

nasmijati	nasmijávati	nasmijavam
sučeliti	sučeljávati	sučeljavam
pobijéditi	pobjeđívati	pobjeđujem
dopísati	dopisívati	dopisujem

Međutim, raspodjela tvorbenih jedinica u uporabi ponekad ne slijedi spomenuti naglasni kriterij te se pojavljuju istodobno neodređeni oblici na *-avati* i *-ivati*, a time i drukčiji nastavci u sprezivim oblicima:

(18) “Mora *osvješćivati* one koji u narodu nisu osviješteni, bilo da je riječ o puku, bilo da je riječ o eksponiranim ljudima bez probudene svijesti.” (V, 16. 7. 09)

(19) “..., one se ipak, družeći se s njim, barem donekle počinju mijenjati – u razgovorima on ih navodi da počnu *osvješćavati* vlastite egzistencije i ozbiljnije promišljati vlastitu budućnost.” (V, 16. 7. 09)

(20) “..., međuzavisnom odnosu između Rusa i Židova, koji je u nekim važnim razdobljima ruske povijesti *usmjeravao* tu povijest.” (V, 16. 7. 09)

(21) “..., može se uočiti cjelovito poimanje ceste i puta, koji kao vodoravno položen pravac simbolizira kretanje i *usmjeruje* ljudsko bivanje prema novim iskustvima.” (V, 16. 7. 09)

Za manji dio glagola jedan od mogućih uzroka takvom kolebanju Babić (1991a: 487) vidi u blagoglasju, težnji za prikladnim nizanjem glasova, posebice samoglasnika. Tako se izborom sufiksa *-(j)iva* razbija ponavljanje samoglasnog *a*, kao u primjerima *olabavljavati, raspečačivati, zamagljivati*. Nije kolebanje ako osnovni glagoli imaju drukčije naglaske koji imaju razli-

¹² Budući da je imperfektivizacija sufiksima *-avati* i *-ivati* najplodnija od glagola IV. i V. vrste, od glagola II. i III. slabo je plodna, od glagola I. vrste neplodna zbog iscrpljenosti kategorije, a od glagola VI. vrste nema te vrste imperfektivizacije, u ovom radu pozornost se posvećuje samo glagolima IV. i V. vrste.

kovnu ulogu, u tim slučajevima ne može se govoriti o sinonimnosti imperfektiviziranih oblika: *zadivljati – zadržljavati, zadržviti – zadržljavati*.

Bliska pojava jest nesigurnost u sprezanju imperfektivnih glagola tvorenih i drugim sufiksima *-a, -ja i -va*. Jonke (1964: 164) primjećuje kako se nepotrebno u 3. licu množine prezenta i od njega izvedenoga glagolskog priloga sadašnjeg vraća sufiks *-va* u nekim skupinama glagola te se uz promjenu *poznávati – pòznaju – pòznajući* tvore i oblici *poznávaju – poznávajući*. To “restauriranje sufiksa” nije potrebno jer je dužina na slogu *-nadovoljan* znak imperfektivnosti, a Jonke se opire i dodatnom naglašavanju tog vida u već imperfektivnim glagolima poput *oglédati – ogledávati, zasjédati – zasjedávati* i dr.

Skupina glagola nastalih iterativizacijom znatno je manja, a neki su oblici takvih glagola rjeđe u uporabi. Među “običnijima” su oni iterativni glagoli nastali od nesvršenih trajnih glagola: *danjivati, iskakivati, noćivati*, dok od dvovidnih glagola tako nastaju novi nesvršeni glagoli, koji su iterativni, ali se neki upotrebljavaju i kao trajni: *večeravati, ručavati* (Barić 2005: 374-5). Iako dvojne oblike iterativnih glagola suvremene hrvatske gramatike ne spominju, primjer dvojnog iterativnog oblika glagola *častiti – čaščavati / čaščivati* – potvrđuje da se sinonimnost spornih sufikasa analogijom proteže i na tu skupinu glagola. Kada je riječ o odnosu suvremene norme i izboru između dvojnih oblika spomenute skupine glagola, izdvojiti ćemo preporuku iz “Hrvatskog jezičnog savjetnika” kao reprezentativnu:

“Kako nema ni približno valjanih i pouzdanih pravila za raspodjelu sufikasa *-avati/-ivati* kad postoji mogućnost izbora, prednost se može dati izvedenicama sa sufiksom *-ivati*.” (Barić 1999: 221)

2. 2. Uporaba u novinsko-publicističkom stilu

Novine i elektronički mediji najvažnije su i najutjecajnije sredstvo širenja javne poruke zbog njihove prilagodljivosti različitim ulogama: obavijesnoj, promidžbenoj, popularizatorskoj, agitativnoj, pedagoškoj i zabavnoj. To ih je učinilo sredstvom koje vjerno zrcali stanje u društvu, ali i kreatorima društvenih kretanja. Sve navedeno te trajnost pisane riječi nametnuli su specifičan pristup jeziku od kojega se u novinskom stilu zahtijeva da bude neutralan, odnosno stilski neobilježen, a ipak raznolik (Silić, Pranjković 2005). Jedan od načina da se to postigne jest i uporaba sinonimno sučeljenih riječi u skladu sa zahtjevima žanra kao i uporaba različitih gramatičkih oblika

koje ne bi trebalo izjednačivati. U tom su svjetlu dvojni oblici imperfektivnih i iterativnih glagola slika bogatstva tvorbenih mogućnosti hrvatskoga jezika, no s druge strane, oni kod govornika izazivaju nedoumice o tome koji su oblici pravilni(ji).

Za potrebe ovog rada nastojali smo u ograničenom istraživanju provjeriti kakvo je stanje danas te postoje li razlike u pojavnosti glagolskih oblika na *-avati/-ivati* u hrvatskim dnevnim listovima i časopisima, s obzirom na spomenute mijene koje su počele 1990. U tu svrhu pregledane su hrvatske tiskovine u dvama razdobljima: u posljednjem desetljeću te između 80-ih i 90-ih godina prošloga stoljeća, a kao mogući indikator razlika u novinskom stilu i onome što se zastupa u jezikoslovlju za oba su razdoblja navedene pojavnice sinonimnih glagolskih oblika u znanstvenom časopisu *Filologija*.

U prvom razdoblju pretražen je po jedan broj *Glasa Slavonije*, *Hrvatskog slova* i *Vijenca* iz 2009. te jezikoslovnoga časopisa *Filologija* iz 2001. Rezultati istraživanja prikazani su u sljedećoj tablici:

Broj pojavnica u suvremenom novinstvu

	Hrvatsko slovo	Glas Slavonije	Vijenac	UKUPNO	Filologija
<i>-avati</i>	10	8	21	39 (56%)	10 (36%)
<i>-ivati</i>	8	4	19	31 (44%)	16 (62%)

Ukupno gledano dobiveni rezultati pokazuju manju ili nešto veću brojnost glagola na *-avati* u hrvatskom tisku. Razlika u odnosu na znanstveni časopis *Filologija* ipak je uočljiva gdje su gotovo dvije trećine primjera glagoli s konkurentnim sufiksom koji promiču jezikoslovno osviješteni autori.

U drugom razdoblju pretraženi su po jedan broj *Glasa Slavonije* iz 1981, *Večernjega lista* iz 1985. te *Vjesnika* iz 1987. godine. Za usporedbu navodi se stanje iz *Filologije* 1985.

Broj pojavnica u novinstvu između 1980. i 1990.

	Večernji list	Glas Slavonije	Vjesnik	UKUPNO	Filologija
<i>-avati</i>	14	12	16	42 (70%)	12 (37%)
<i>-ivati</i>	6	8	4	18 (30%)	21 (63%)

U dnevnom tisku iz osamdesetih godina prošloga stoljeća uočljivo je kako oblici na *-avati* uvjerljivo prevladavaju, posebice u *Vjesniku*. No, usporedbom podataka iz obaju razdoblja da se primijetiti kako je sufiks *-ivati* u

današnjem trenutku ipak zadobiva veći prostor javnosti te se lagano približava stanju za kakvo se zalaže hrvatska norma.¹³ Na raskorak između dvaju razdoblja, a poglavito u odnosu na tradicijsku normu zasigurno je utjecalo prepletanje jezičnih i društvenih mijena. Panoramski pregled hrvatske norme i jezikoslovaca o uporabi dvaju glagolskih sufiksa u prethodnom poglavlju pokazao je kako ni tzv. “vukovski prevrat”¹⁴ nije utjecao na prekid tradicijske uvriježenosti glagola na *-ivati*. Prodor i naglo širenje sufiksa *-avati* u hrvatskom jeziku počinje u razdoblju bivše države od 1945. do pred kraj osamdesetih godina i to preko jugoslavenskog državno-administrativnog aparata i naravno putem javnih glasila kao snažnog posrednika njegova širenja i uglavljanja u drugim stilovima. Promjene u broju pojavnica glagolskih oblika na *-avati* i *-ivati* bile su tada indikator nastojanja da se zbog novih društveno-političkih okolnosti, smanji autonomija¹⁵ hrvatskoga standardnog jezika, a jezična je politika postala tek eufemizam iza kojeg su se skrivale ideološko-političke konotacije. Iako brojke često u jezikoslovlju nisu presudan čimbenik u opisu jezičnih pojavnosti, podaci o promjeni čestotnosti glagolskih oblika zasigurno nisu slučajne. Kao što nije ni slučajno bilo “uskrsnuće” glagola *izvješćivati* 1989. u Večernjem listu:

- (22) “Kako *izvješćuju* tamošnji novinari, krvoproliće se dogodilo nakon što su studenti zahtijevali razgovor s vojnicima, nakon čega bi se razišli s Tian Anmena.”¹⁶

U tekstu u kojem se obrađuje događaj koji je uzdrmao stanje u komunističkoj Kini, upotrijebljen je glagolski oblik koji je bio vjesnikom novih gibanja, razbijanja ustaljenih kalupa, ali i vraćanja starih vrijednosti u hrvatsko društvo i jezik. Naime, glagol *izvješćivati* bio je u tadašnjem novinskom jeziku prava “novost”, gotovo novotvorenica jer se do tada uglavnom rabio glagol *izvještavati*.

¹³ U znanstvenom časopisu *Filologija* rezultati u oba promatrana razdoblja upućuju na neprekinutu tradiciju pretežite uporabe oblika na *-ivati* te da jezikoslovci nastoje biti nastavljači norme i postojani čuvari “stabilnosti jezika u prostoru” (Brozović, 1970).

¹⁴ Slikoviti naziv iz Samardžija (2002). Naime, hrvatski vukovci Maretić, Rožić, Andrić rabeći oblike na *-ivati*, bar u tom dijelu leksika, ne razlikuju se od Vebera ili Parčića.

¹⁵ O jezičnoj politici koja može biti usmjerena na smanjivanje ili povećavanje jezične autonomije v. Škiljan (1988).

¹⁶ Riječ je o prigodnom ponovljenom izdanju koje je u Večernjem listu objavljeno 1. srpnja 2009.

2. 3. Uporaba u razgovornome funkcionalnom stilu

Kada u jeziku postoji opreka od dva ili više članova, čest je slučaj da se jedan član smatra običnijim, očekivanijim, manje posebnim, odnosno neobilježenim (Comrie 1995: 111). Obilježnost se nekog oblika prema neobilježenomu može prepoznati na temelju dodatnih jezičnih obavijesti i dodatnih nijansi značenja, ali i po većoj iznimnosti (Trask 2005: 222).

Uzimajući to u obzir, provedena je 2008. anketa pisanim putem na dvjesto ispitanika, podijeljenih u dvije dobne skupine: prvu su činili ispitanici u dobi od 18 do 25 godina: srednjoškolci i studenti, a drugu ispitanici stariji od 25 godina, uglavnom učitelji i profesori.¹⁷ Objema je skupinama ponuđeno trideset rečenica, odnosno petnaest parova rečenica s dvojnim oblicima imperfektivnih i iterativnih glagola koji su potvrđeni u pretraženim novinama: *preporučavam / preporučujem, iseljavam / iseljujem, usmjeravam / usmjerujem, označavam / označujem, uštkavam / uštkujem, prerušavam / prerušujem, uprizoravam / uprizorujem, razrješavam / razrješujem, ozakonjavam / ozakonjujem, oplemenjavam / oplemenjujem, upozoravam / upozorujem, iskrivljavam / iskrivljujem, navješćavam / navješćujem, osvjetljavam / osvjetljujem, čaščavam / čaščivam*, a ispitanici su zamoljeni da zaokruže rečenicu s glagolom koju bi obično oni upotrijebili u svakodnevnoj komunikaciji, odnosno onaj lik koju smatraju neobilježenom. Anketom se nastojalo utvrditi postoji li i kolika je razlika između razgovornog stila i norme standardnoga jezika kada je riječ o odnosu oblika na *-avati* i *-ivati* te kakav je i emotivni stav govornika prema pojedinačnim oblicima.

U prvoj, mlađoj skupini u 60% slučajeva ispitanici su prednost dali oblicima na *-avati*, u 9 parova uobičajeni su im glagoli: *iseljavam, usmjeravam, označavam, uštkavam, prerušavam, uprizoravam, razrješavam, čaščavam te upozoravam*. Kada je riječ o starijoj dobnoj skupini, postoci su nešto drukčiji. U 67% slučajeva ispitanici su se također odlučili za oblike na *-avati*, ali znatno uvjerljivije nego što je to kod mlađih ispitanika. Tako su svi ispitanici iz druge skupine (100%) kao uobičajenije izabrali oblike *iseljavam, usmjeravam i prerušavam*, ostali se odgovori podudaraju s onima u prvoj skupini, a značajna je razlika nastala kod para *osvjetljava / osvjetljuje* pri čemu se stariji ispitanici uvjerljivo (87%) odlučuju za prvi oblik, a mlađi većim dijelom za *osvjetljuje*. Rezultati ankete samo su potvrdili pretpostavku

¹⁷ Anketiranje je provedeno u svibnju 2008. u Županji (Gimnazija Županja, Osnovna škola Mate Lovraka, Osnovna škola Ivana Kozarca) te u Osijeku (Novi studentski dom).

da stariji govornici pripadaju naraštaju koji je tijekom obrazovanja i rada bio izložen oblicima koji predstavljaju prekid tradicije te su sada nešto “otporniji” na promjene, jer mijenjati jezične navike nije jednostavno, ali i da je i u toj skupini sve veći broj onih koji u svoj svakodnevni govor unose oblike na *-ivati*. Iako se svi ispitanici češće odlučuju za oblike na *-avati*, odnosno oblike na *-ivati* smatraju obilježenima, nisu zanemarivi odnosi postotaka koji govore u prilog činjenici da su kod nekih dvojnih oblika kolebanja veća nego kod drugih,¹⁸ što ukazuje na povećanu nesigurnost govornika. Naime, kao jedan od kriterija (ne)obilježenosti, uz semantički, morfološki i kontekstualni vid riječi, Comrie (1995: 116) navodi i čestotnost riječi pa je, imajući na umu povećan broj oblika na *-ivati* u jeziku javnih glasila, kao i elastičnost kategorije obilježenosti koja se može promijeniti tijekom vremena, moguće očekivati da će se oni u budućnosti nametnuti kao neobilježeni i u onim kontekstima i diskursima u kojima to danas možda nisu.

3. ZAKLJUČAK

Svaki naraštaj govornika, izgrađujući vlastiti osjećaj osobnosti i pripadnosti skupini putem jezika te pronalazeći u onome što je u jeziku naslijedila čvrst oslonac, vlastitim stvaralačkim činom sudjeluje u razvoju jezika te njegovoj neprestanoj mijeni. Upravo shvaćanje značenja te identifikacijske uloge jezika i čvrste simboličke veze između etniciteta, odnosno nacije i jezičnog identiteta¹⁹ pridonosi razumijevanju brojnih jezičnih promjena. Usljed društvenih kretanja devedesetih godina hrvatski jezik postao je sredstvo potvrđivanja pravomoćnosti nacionalnog identiteta. S jedne strane iznimno teško gospodarsko i političko stanje, srpski ekspanzionizam te ugrožavanje državnog i nacionalnog suvereniteta, a s druge težnja da se prevlada preveliko kolebanje u jeziku i breme nasljeđa iz prošlosti bili su poticaj i za jačanje purističkih utjecaja. Potraga za razlikama, gubeći iz vida poznavanje normi hrvatskoga standardnog jezika te njegovu funkcionalnu raslojenost, ubrzo se pretvorila u potragu za “kroatizmima nad kroatizmima.”²⁰ Uz najotvo-

reniju jezičnu razinu, onu leksičku, koja se neprestano dopunjuje novim jedinicama, promjene su, gotovo neopazice, zahvatile i tvorbenu jezičnu razinu. U sjeni konkurentnosti sufiksa *-telj* i *-lac* te sufiksa *-ba* i drugih sufiksa za tvorbu glagolskih imenica o kojima se dosta raspravljalo i pisalo²¹ ostao je odnos sufiksa *-avati* i *-ivati*. Iako je analiza jezičnih priručnika i časopisa objavljivanih tijekom cijeloga dvadesetog stoljeća pokazala da se prednost uglavnom davala oblicima na *-ivati*, analiza novinskoga stila do devedesetih godina dala je potpuno suprotne rezultate. Zanimljivo je da nakon 1990. godine upravo novine i elektronički mediji, na poticaj iz jezikoslovnih krugova (ali i ne samo njih), postaju glavni promicatelji sufiksa *-ivati* te ih se može smatrati zaslužnima za njegovo širenje i u drugim funkcionalnim stilovima. Povećana čestotnost oblika na *-ivati* s vremenom je kod govornika pridonijela poimanju oblika na *-avati* kao neprihvatljivih i nepoželjnih izazivajući u govoru nesigurnost i *strah od jezika* (Opačić 2003), međutim sufiks *-avati* duboko je ukorijenjen u jezične navike govornika i to je stvarnost razgovornog stila danas. Dvoznačnost, pretencioznost, “nespretnost” ili nerazumljivost čvrst su oslonac za proglašenje pojedinih riječi neprihvatljivima ili nepoželjnima, no kada se riječ, odnosno oblik riječi napušta samo zato što se rabio i prije 1990. godine, ozbiljno se dovodi u pitanje vjerodostojnost kriterija prema kojima se provode puristički zahvati. Svaki agresivni zahvat u jeziku pridonosi ograničavanju njegovih izražajnih i tvorbenih mogućnosti te je kao takav neprihvatljiv, jer pod krinkom njegova čišćenja dovodi do stilske nerazvedenosti, ali i do osiromašivanja kulture jezika općenito. Intenzivna želja da se ojača tijekom povijesti često ugrožavan i osporavan hrvatski jezični identitet lako može prerasti u promicanje restrikcije, ukalupljenosti, kontrole, artificijelnosti i sterilnosti u jeziku, zaboravljajući da su upravo ti postupci i doveli u pitanje njegovu samostalnost i samobitnost. Smjenjivanje sufiksa *-avati* i *-ivati* u različitim funkcionalnim stilovima tijekom cijeloga dvadesetog stoljeća te činjenica da se naoko intenzivne i nagle promjene nisu odvijale nasumce, nego se u obzir uzimala standardnojezična tradicija koja je u posljednja dva desetljeća naišla na pogodnu društvenu podlogu, dodatno otežavaju pokušaj objektivnog razrješivanja zamršenih odnosa pa će konačan sud o potpunom napuštanju jednoga od tih dvaju sufiksa ipak biti prepušten jezičnom djelovanju ili jeziku u akciji.

¹⁸ Oblik *ušukava* izabralo je 57% ispitanika, dok se 43% odlučilo za oblik *ušukuje*. Oblik *uprizoravam* kao uobičajeniji je označilo 53%, a njih čak 47% takvim je označilo oblik *uprizorujem*.

¹⁹ O tome v. Trask (2005: 156) i Škiljan (2002: 183).

²⁰ Kroatizmima Škarić (2006: 27) naziva one jezične likove u hrvatskome jeziku koji zbog svoje učestalosti potiskuju neke druge likove riječi s kojima su u oporbi.

²¹ O tome v. Babić (1995) i Pranjković (2008).

LITERATURA

- Anić, Vladimir 1998. *Jezik i sloboda*, Matica hrvatska: Zagreb.
- Babić, Stjepan 1991a. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti / Globus: Zagreb.
- Babić, Stjepan i dr. 1991b. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Globus: Zagreb.
- Babić, Stjepan 1993. "O lomovima hrvatskoga književnoga jezika", *Jezik*, god. 40, br. 5, str. 135–141.
- Babić, Stjepan 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Školske novine: Zagreb.
- Badurina, Lada 2000. "Purističke tendencije u jeziku hrvatskih javnih glasila" u: *Zbornik radova IV. Međunarodnog kroatističkog znanstvenog skupa*, Hrvatski znanstveni zavod: Pečuh, str. 2–14.
- Barić, Eugenija / Hudeček, Lana / Koharević, Nebojša / Lončarić, Mijo / Lukenda, Marko / Mamić, Mile / Mihaljević, Milica / Šarić, Ljiljana / Švačko, Vanja / Vukojević, Luka / Zečević, Vesna / Žagar, Mateo 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine: Zagreb.
- Barić, Eugenija / Lončarić, Mijo / Malić, Dragica / Pavešić, Slavko / Peti, Mirko / Zečević, Vesna / Znika, Marija 2005. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga: Zagreb.
- Brabec, Ivan / Hraste, Mate / Živković, Sreten 1954.¹ i 1970.⁹ *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga: Zagreb.
- Brozović, Dalibor 1970. *Standardni jezik*, Matica hrvatska: Zagreb.
- Comrie, Bernard 1995. *Aspect*, Cambridge University Press: Cambridge, London, New York, Melbourne.
- Hrakovskij, Viktor S. 1989 "Semantičke tipy množestva situacij i ih estestvennaja klasifikacija". U: *Tipologija iterativnih konstrukcij* (ur. Hrakovskij, V. S.) Lenin-grad.
- Ivić, Milka 1983. *Lingvistički ogledi*, Prosveta: Beograd.
- Jonke, Ljudevit 1964. *Književni jezik u teoriji i praksi*, Znanje: Zagreb.
- Jonke, Ljudevit 1965. "Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici", *Jezik*, god. XI, br. 3, str. 65–72.
- Kalsbeek, Janneke / Lučić, Radovan 2008. "Oblik kondicionala u funkciji označavanja ponavljane radnje u prošlosti", *Croatica et Slavica Iadertina*, god. IV, str. 7–21.
- Mønnesland, Svein 2007. "Je li glagolski vid sintaktička kategorija" u: *Sintaktičke kategorije* (ur. B. Kuna), Filozofski fakultet, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Osijek – Zagreb, str. 145–157.
- Maretić, Tomo 1963. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Matica hrvatska: Zagreb.
- Opačić, Nives 2003. "Strah od jezika" u: *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka, str. 545–555.
- Petrović, Bernardina 2005. *Sinonima i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb.

- Pranjković, Ivo 2008. *Sučeljavanja*, Disput: Zagreb.
- Ridanović, Midhat 1998. *Jezik i njegova struktura*, BTC šahinpašić: Sarajevo.
- Rittgasser, Stefan 2003. "Mijene u leksiku hrvatskoga jezika", *Jezik*, god. 50, br. 1, str. 6–14.
- Samardžija, Marko 2002. *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*, Izdavački centar Rijeka: Rijeka.
- Samardžija, Marko/ Pranjkić, Ivo (ur.) 2006. *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Matica hrvatska: Zagreb.
- Silić, Josip/ Pranjkić, Ivo 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga: Zagreb.
- Škarić, Ivo 2006. *Hrvatski govorili!*, Školska knjiga: Zagreb.
- Škiljan, Dubravko 1988. *Jezična politika*, Naprijed: Zagreb.
- Škiljan, Dubravko 2002. *Govor nacije: jezi, nacija, Hrvati*, Golden Marketing: Zagreb.
- Tafra, Branka 2003. *Jednost semantike i tvorbe*, *Filologija*, br. 41, str. 192–199.
- Trask, Robert Lawrence 2005. *Temeljni lingvistički pojmovi*, Školska knjiga: Zagreb.

IZVORI

- Filologija*, 1985, knj. 13.
- Filologija*, 2001, knj. 36–37.
- Hrvatsko slovo*, 8. svibnja 2009.
- Glas Slavonije*, 5. siječnja 1981.
- Glas Slavonije*, 8. svibnja 2009.
- Jezik*, 1958/59, god. VII, br. 1.
- Jezik*, 1965/66, god. XIII, br. 1.
- Večernji list*, 25. prosinca 1985.
- Večernji list*, 1. srpnja 2009.
- Vijenac*, 16. srpnja 2009.
- Vjesnik*, 27. travnja 1987.
- Andrić, Nikola 1911. *Branič jezika hrvatskoga*, Tisak kr. zemaljske tiskare: Zagreb.
- Parčić, Dragutin A. 1901. *Rječnik hrvatsko-talijanski*, Tisak i naklada "Narodnog lista": Zadar.
- Rožić, Vatroslav 1913. *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*, Tisak i naklada knjižare L. Hartmana: Zagreb.
- Šonje, Jure (ur.) 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" i Školska knjiga: Zagreb.
- Veber, Adolfo Tkalčević 1856. *Ustroj hrvatskoga jezika*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika* (prir. M. Samardžija), Matica hrvatska: Zagreb, str. 15–41.

KRATICE

GS – *Glas Slavonije*

V – *Vijenac*

VL – *Večernji list*

RLZ – Rječnik hrvatskoga jezika Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža

Primljeno: 4. studenoga 2009.

Pregledni rad
UDK 82.0:004

SUMMARY

SYNONYM(ITY) AND THE USE OF VERBS ENDING IN -AVATI AND -IVATI

Branko Kuna and Ana Mikić

This paper discusses the use and frequency of verbs formed by suffixes *-avati* and *-ivati*, which are derived by means of imperfective and iterative processes. Although the norm prescribes distribution rules of these two suffixes, a significant number of double forms in the language of public communication have been noticed, sometimes in places where they did not occur a century ago. In order to determine their frequency, their occurrence in the language of the press in two periods, before and after the year 1990, was studied. The use of the two forms in private communication was discussed on the basis of a conducted survey.

Key words: suffixal word-formation, suffixes *-avati* and *-ivati*, imperfective processes, iterative processes, functional styles

U HIPERMARKETU HIPERTEKSTA

Književni tekst na internetu

Gordana Tkalec

(Osnovna škola Vukomerec – Zagreb)

U vremenu kada internet postaje nezaobilaznim medijem na kojemu je književnost pronašla novi oblik pojavnosti nužno je da i znanost o književnosti osvijesti i definira tu pojavnost. Prije svega književni tekst na internetu ne može se više promatrati izolirano, već u njegovom izravnom međumrežnom kontekstu, dakle, mora se baviti hipertekstom, odnosno svim onim što okružuje tekst i s čime je taj tekst povezan. U obzir se mora uzeti naglašena vizualnost internetskog hipermedija koji ipak nije multimedijalan, jer tekst ne biva promijenjen. Književnost na internetu također je jedan od pokretača multikulturalnosti i globalizacijskih trendova, ali i ona podliježe zakonitostima tržišta i dobrog marketinga i dizajna, a koji se sve češće koriste i na stranicama posvećenima književnosti.

Ključne riječi: internet, mediologija, vizualnost, hipertekst, interkulturalnost, intermedijalnost, globalizacija

Baveći se na bilo koji način književnošću, do sada smo se uvijek, gotovo isključivo, bavili tekstem. I sada najednom to kao da više nije dovoljno. U vremenu kada internet postaje nezaobilaznim medijem, književni tekst dobiva novi, sada već respektabilan oblik svoje pojavnosti. Dugo negiran od struke i tretiran poput običnoga teksta, samo objavljenoga posredstvom